

دانشکده مدیریت و اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی

تأثیر رشد اقتصادی و آزادسازی تجاری بر آلودگی در منحنی زیست محیطی
کوزنتس در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب

سمیه پایکاری

استاد راهنما:

دکتر سید ابراهیم حسینی نسب

بهمن ماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم سمیه پایکاری تحت عنوان « تأثیر رشد اقتصادی و آزادسازی تجاری بر آلودگی در منحنی زیست محیطی کوزنتس در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب » را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر سید ابراهیم حسینی نسب	دانشیار	
۲- استاد مشاور	دکتر امیر حسین مزینی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر رضا نجارزاده	استادیار	
۴- استاد ناظر	دکتر محمد حسین حسینی	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر رضا نجارزاده	استادیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته علوم اقتصادی است که در سال ۱۳۸۹ در دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر سید ابراهیم حسینی نسب و مشاوره جناب آقای دکتر امیرحسین مزینی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب سمیه پایکاری دانشجوی رشته علوم اقتصادی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: سمیه پایکاری

تاریخ و امضا:

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثر هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه می‌باشد، باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

دانشکده مدیریت و اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی

تأثیر رشد اقتصادی و آزادسازی تجاری بر آلودگی در منحنی زیست محیطی
کوزنتس در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب

سمیه پایکاری

استاد راهنما:

دکتر سید ابراهیم حسینی نسب

استاد مشاور:

دکتر امیرحسین مزینی

بهمن ماه ۱۳۸۹

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم،

همسر خوبم

و کسانی که به من آموختند

تقدیر و تشکر

ستایش مخصوص خداوندی است که ستایشگران از مدحش عاجزند و حسابگران نعمتهایش را شماره نتوانند کرد و کوشش کنندگان هر چند خویش را خسته کنند حقش را ادا نتوانند نمود.

اینک که به یاری خداوند متعال موفق به نگارش این رساله شدم، بر خود لازم می‌دانم که از تمامی سروران و عزیزانی که مرا در انجام این کاریاری رسانده‌اند تشکر و قدر دانی نمایم.

در اینجا جا دارد صمیمانه‌ترین سپاس و تشکر خود را به محضر استاد ارجمند جناب آقای دکتر سید ابراهیم حسینی نسب که راهنمایی این رساله را بر عهده داشتند تقدیم نمایم و از خدای بزرگ توفیق روزافزون ایشان را مسئلت دارم.

همچنین از جناب آقای دکتر امیر حسین مزینی، استاد محترم مشاور به خاطر راهنمایی‌ها و مشاوره‌های ارزشمندشان سپاسگزارم. از آقایان دکتر رضا نجارزاده و محمدحسین حسینی که داوری پایان‌نامه را بر عهده داشتند تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین از سایر اساتید گروه اقتصاد که در این دوران از وجودشان بهره بردم نیز سپاسگزارم.

از پدر، مادر و همسر عزیزم، به خاطر زحماتی که برای من کشیده‌اند بی نهایت ممنونم و از خداوند متعال برایشان سلامتی را آرزو مندم.

چکیده

حفظ کیفیت محیط زیست همگام با رشد اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است به طوری که مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته اما در خصوص وجود و نوع رابطه بین کیفیت محیط زیست و رشد اقتصادی اتفاق نظر وجود نداشته خصوصاً نتایج برای گروه‌های مختلف کشورها در مناطق مختلف متفاوت بوده است.

مطالعات انجام شده در این زمینه وجود یک رابطه U شکل وارونه میان کیفیت محیط زیست و رشد اقتصادی را پیشنهاد می‌نمایند، که به منحنی زیست محیطی کوزنتس (EKC) معروف است.

در تحقیق حاضر به بررسی رابطه بین دو نوع آلودگی هوا و آب و رشد اقتصادی در دو گروه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه طی سال‌های ۱۹۸۰-۲۰۰۰ بر اساس مبانی نظری منحنی زیست محیطی کوزنتس پرداخته‌ایم که کشور ایران نیز در زمره کشورهای در حال توسعه لحاظ گردیده است. در الگوی مورد استفاده این مطالعه، علاوه بر متغیر درآمد ملی، متغیر آزادسازی تجاری و یک متغیر مجازی نیز به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده و ضمن استفاده از روش داده‌های تلفیقی جهت برآورد الگو تلاش شده تا نوع رابطه موجود را روشن‌تر نموده و به تعیین بهتری درباره این نوع رابطه دست یابیم.

نتایج بدست آمده از نمونه‌های مورد بررسی، منحنی کوزنتس را برای هر دو نوع آلودگی در کشورهای توسعه یافته مورد تایید قرار می‌دهد. اما برای گروه کشورهای در حال توسعه تنها آلودگی آب با منحنی کوزنتس منطبق بوده و آلودگی هوا از منحنی کوزنتس پیروی نمی‌کند.

کلمات کلیدی:

رشد اقتصادی، آزادسازی تجاری، آلودگی آب، آلودگی هوا، کشورهای توسعه یافته، کشورهای در حال توسعه

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه و کلیات طرح تحقیق

- ۱-۱- بیان مسأله..... ۲
- ۲-۱- سؤال..... ۵
- ۳-۱- فرضیه..... ۶
- ۴-۱- ضرورت تحقیق..... ۶
- ۵-۱- هدف تحقیق..... ۷
- ۶-۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها..... ۷
- ۷-۱- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی تحقیق..... ۸
- ۸-۱- مشکلات و تنگناهای تحقیق..... ۹

فصل دوم: پیشینه تحقیق

- ۱-۲- مقدمه..... ۱۱
- ۲-۲- مروری بر مطالعات خارج از کشور..... ۱۲
- ۳-۲- مروری بر مطالعات داخل کشور..... ۲۰

فصل سوم: بررسی ویژگی‌های کشورهای مورد مطالعه

- ۱-۳- مقدمه..... ۲۵
- ۲-۳- معیار و مفهوم توسعه..... ۲۶
- ۳-۳- ویژگی‌های مشترک در کشورهای در حال توسعه..... ۲۶
- ۱-۳-۳- نرخ بالای رشد جمعیت..... ۲۶
- ۲-۳-۳- فقر مالی و فرهنگی و سطح پایین زندگی..... ۲۷
- ۳-۳-۳- نرخ بالای بیکاری..... ۲۷
- ۴-۳-۳- اقتصاد مبتنی بر کشاورزی یا مواد خام و وابستگی به صادرات تک‌محصولی..... ۲۸

- ۲۸.....۳-۳-۵- سطح پایین بهره‌وری نیروی کار.....
- ۲۹.....۳-۳-۶- الگوی نامناسب توزیع درآمد.....
- ۲۹.....۳-۳-۷- سوء مدیریت و سازماندهی.....
- ۲۹.....۳-۳-۸- شکاف اطلاعاتی و شکاف دیجیتالی.....
- ۳۰.....۳-۴- عوامل مؤثر در رشداقتصادی کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته.....
- ۳۰.....۳-۴-۱- عوامل اقتصادی.....
- ۳۱.....۳-۴-۱-۱- منابع طبیعی.....
- ۳۱.....۳-۴-۱-۲- تمرکز سرمایه.....
- ۳۲.....۳-۴-۱-۳- سازمان تولید.....
- ۳۲.....۳-۴-۱-۴- پیشرفت‌های تکنولوژیک.....
- ۳۳.....۳-۴-۱-۵- تقسیم کار و مقیاس تولید.....
- ۳۳.....۳-۴-۱-۶- تغییرات زیربنایی.....
- ۳۴.....۳-۴-۲- عوامل غیراقتصادی.....
- ۳۵.....۳-۴-۲-۱- عوامل اجتماعی.....
- ۳۶.....۳-۴-۲-۲- عامل انسانی.....
- ۳۷.....۳-۴-۲-۳- عوامل سیاسی و تشکیلاتی.....

فصل چهارم: مبانی نظری

- ۴۰.....۴-۱- مقدمه.....
- ۴۱.....۴-۲- بحران کاهش کیفیت محیط زیست.....
- ۴۴.....۴-۳- آلودگی.....
- ۴۶.....۴-۴- بررسی رابطه میان انتشار آلودگی و رشد اقتصادی.....
- ۴۸.....۴-۵- مبانی نظری تحقیق.....
- ۴۸.....۴-۵-۱- منحنی زیست‌محیطی کوزنتس.....
- ۵۱.....۴-۵-۲- کشش درآمدی تقاضای کیفیت محیط زیست.....
- ۵۲.....۴-۵-۳- عوامل مؤثر بر وضعیت منحنی زیست‌محیطی کوزنتس.....
- ۵۲.....۴-۵-۳-۱- اثر رشداقتصادی بر منحنی زیست‌محیطی کوزنتس.....

- ۴-۵-۳-۲- اثر عوامل بازار بر منحنی زیست محیطی کوزنتس..... ۵۵
- ۴-۵-۳-۳- اثر تجارت بین الملل بر منحنی زیست محیطی کوزنتس..... ۵۷
- ۴-۵-۳-۴- سیاست های دولت و محیط زیست..... ۶۴
- ۴-۵-۳-۴-۱- سیاست های بازار محور..... ۶۵
- ۴-۵-۳-۴-۲- رهیافت نظارت و کنترل..... ۶۸

فصل پنجم: تحلیل و تفسیر نتایج

- ۵-۱- مقدمه..... ۷۰
- ۵-۲- مدل سازی در قالب داده های تلفیقی..... ۷۰
- ۵-۳- مزایای استفاده از داده های تلفیقی..... ۷۱
- ۵-۴- مدل کلی داده های تلفیقی..... ۷۳
- ۵-۵- تخمین زن های اثرات ثابت و تصادفی..... ۷۴
- ۵-۶- معرفی مدل تحقیق..... ۷۶
- ۵-۷- نحوه گردآوری اطلاعات و داده های مورد نیاز..... ۷۷
- ۵-۸- مراحل تخمین با داده های پانلی..... ۸۰
- ۵-۸-۱- آزمون ایستایی متغیرها (ریشه واحد)..... ۸۰
- ۵-۸-۲- آزمون F (برابری عرض از مبدأها)..... ۸۴
- ۵-۸-۳- آزمون هاسمن (انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی)..... ۸۶
- ۵-۸-۴- تخمین مدل ها..... ۸۸
- ۵-۸-۴-۱- تحلیل نتایج تخمین مدل آلودگی آب در گروه کشورهای توسعه یافته..... ۸۹
- ۵-۸-۴-۲- تحلیل نتایج تخمین مدل آلودگی آب در گروه کشورهای در حال توسعه..... ۹۲
- ۵-۸-۴-۳- تحلیل نتایج تخمین مدل آلودگی هوا در گروه کشورهای توسعه یافته..... ۹۴
- ۵-۸-۴-۴- تحلیل نتایج تخمین مدل آلودگی هوا در گروه کشورهای در حال توسعه..... ۹۶
- ۵-۹- نتیجه گیری..... ۹۷

فصل ششم: جمع بندی و پیشنهادات

۱-۶- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۱۰۰

۲-۶- پیشنهادات..... ۱۰۲

منابع و مآخذ..... ۱۰۳

پیوست ها..... ۱۱۱

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۵۰.....	نمودار (۱-۴) منحنی زیست محیطی کوزنتس.....
۵۳.....	نمودار (۲-۴) اثر مقیاس.....
۵۴.....	نمودار (۳-۴) اثر ترکیب.....
۵۵.....	نمودار (۴-۴) اثر تکنولوژی.....

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

جدول (۱-۵) نتایج آزمون ریشه واحد پانل در کشورهای توسعه یافته منتخب.....	۸۲
جدول (۲-۵) نتایج آزمون ریشه واحد پانل در کشورهای در حال توسعه منتخب.....	۸۳
جدول (۳-۵) نتایج آزمون F در الگوی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای آلودگی آب.....	۸۵
جدول (۴-۵) نتایج آزمون F در الگوی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای آلودگی هوا.....	۸۵
جدول (۵-۵) نتایج آزمون هاسمن در الگوی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای آلودگی آب.....	۸۷
جدول (۶-۵) نتایج آزمون هاسمن در الگوی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای آلودگی هوا.....	۸۷
جدول (۷-۵) ضرایب منحنی زیست محیطی کوزنتس در گروه‌های مورد بررسی برای آلودگی آب.....	۸۸
جدول (۸-۵) ضرایب منحنی زیست محیطی کوزنتس در گروه‌های مورد بررسی برای آلودگی هوا.....	۸۹
جدول (۹-۵) آمار توصیفی داده‌های کشورهای توسعه یافته.....	۹۱
جدول (۱۰-۵) آمار توصیفی داده‌های کشورهای در حال توسعه.....	۹۴

فصل اول

مقدمه و کلیات طرح تحقیق

۱-۱- بیان مسئله

گرچه مدت‌هاست بشر متوجه اهمیت محیط زیست در زندگی خود شده است، اما دهه‌های آخر قرن بیستم را باید زمان اوج طرح مسائل زیست محیطی دانست. امروزه خطر بزرگی که بشر از ناحیه تخریب‌های زیست محیطی احساس می‌کند، نه تنها آرامش و امنیت زندگی او را بر هم زده بلکه موجودیت او را هم در معرض تهدید و خطر قرار داده است. بنابراین در کنار مشکلاتی که بشر امروز دارد، فاجعه به هم خوردن تعادل زیست محیطی - اگر نگوییم مهم‌ترین - یکی از مهم‌ترین مسائل و دغدغه‌های اوست. هر چند تأثیر انسان بر منابع زیست محیطی پیرامون خود عمری به قدمت حیات او دارد اما تخریب و نابودی آن، به دنبال انقلاب صنعتی به گونه‌ای خطرناک شدت یافت و پیشرفت علم و فن‌آوری انسان را قادر ساخت تا طبیعت را مقهور خویش ساخته و موجب انهدام تدریجی اما مستمر محیط زیست گردد.

رشد اقتصادی، هدف اصلی بسیاری از سیاست‌های اقتصادی دولت‌هاست. با این حال، رشد اقتصادی سریع، معمولاً باعث ایجاد زیان‌های جدی به محیط زیست (به علت استفاده فزاینده از منابع طبیعی) می‌شود. از این رو، یک تضاد بالقوه بین سیاست‌های اقتصادی و وضعیت محیط زیست وجود دارد. مخاطرات زیست محیطی ناشی از فعالیت‌های اقتصادی به یک موضوع بحث برانگیز تبدیل شده است. با توجه به این موضوع طی دهه‌های اخیر، برخی از طرفداران محیط زیست از دیدگاه شکست بازار با تجارت آزاد و رشد اقتصادی مخالفت کرده و دخالت دولت را ضروری دانسته‌اند.

از طرف دیگر، کسانی معتقدند برای دستیابی به محیط زیست سالم‌تر و ریشه کن کردن فقر، رشد اقتصادی لازم است. لذا رفته رفته موضوع تعارض میان رشد اقتصادی و کیفیت محیط زیست به یکی از موضوعات مورد بحث در حوزه اقتصاد محیط زیست تبدیل شد، به طوری که امروزه کشورها به اهمیت

مسائل زیست محیطی پی برده و حسب احساس نیاز و متقابلاً خطر نسبت به این مسأله، به وضع برخی قوانین در سطح ملی و یا تنظیم توافقنامه‌های بین‌المللی پرداخته‌اند.

به نظر می‌رسد کشورها در این راستا به دنبال کاهش ضایعات زیست محیطی و همزمان، طی نمودن مراحل توسعه می‌باشند و به تعبیری ویرایش‌های مختلفی از توسعه پایدار را دنبال می‌کنند.

تجارت بین‌الملل نیز یکی از عوامل موثر بر توسعه اقتصادی است که جوامع بشری از گذشته تاکنون، با آن آشنا بوده‌اند. توجه زیاد جوامع به تجارت و اهمیت آن سبب شد تا اندیشمندان و متفکرین اقتصادی در زمینه تجارت نظریات مهمی را بیان نمایند که از آن جمله می‌توان به نظریات آدام اسمیت و دیوید ریکاردو اشاره نمود. هر چند تجارت میان کشورها مزیت‌هایی نظیر افزایش قدرت رقابتی و در نهایت افزایش رفاه را به دنبال دارد، اما ممکن است برخی کشورها به منظور افزایش سهم خود در بازارهای بین‌المللی به شکل نامطلوبی از منابع طبیعی و زیست محیطی در فرآیند تولید استفاده نمایند که این امر در نهایت باعث تخریب محیط زیست و انتشار آلودگی می‌شود.

انواع آلودگی و جریان پسماندها و موادم زائد ناشی از فعالیت‌های انسانی که وارد محیط زیست می‌شوند باعث آسیب رساندن به گیاهان، حیوانات و سیستم‌های زیست محیطی می‌شوند. انتشار مواد آلاینده در هوا، تخلیه آن‌ها در رودخانه‌ها یا جذب آن‌ها توسط خاک، خسارت جبران ناپذیری (مانند افزایش بیماری یا مرگ و میر، کاهش تفریحات و سرگرمی‌ها و مواردی از این قبیل) به رفاه انسان وارد می‌کند. از آنجا که خسارت‌های زیست محیطی، به سلامت و بهداشت انسان آسیب رسانده و باعث کاهش کیفیت زندگی و رفاه بشر می‌شوند، اقتصاددانان از آن با عنوان اقتصاد آلودگی نام می‌برند. لذا حضور فیزیکی آلودگی به معنای وجود آلودگی اقتصادی نیست و زمانی آلودگی اهمیت پیدا می‌کند که منجر به کاهش رفاه انسان شود.

تبعات استفاده بیش از حد منابع طبیعی، تخریب محیط زیست و تغییرات اقلیمی در دو دهه اخیر، محققان را به تلاش برای بررسی رابطه میان انتشار آلودگی و رشد اقتصادی سوق داده و این مسئله مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است.

اما مشکل اصلی در بررسی رابطه کیفیت زیست محیطی و شاخص‌های رشد اقتصادی، عدم دسترسی به آمار و اطلاعات دقیق و جامع پیرامون معیارهای کیفیت زیست محیطی بود. بعد از آغاز دهه ۱۹۹۰، به واسطه سیستم نظارت محیط زیست (GEMS¹)، خلاصه‌ای از داده‌های زیست محیطی کشورهای OECD مانند داده‌های انتشار دی‌اکسیدکربن که توسط آزمایشگاه ملی Oak Ridge (ORNL²) برآورد شده و نظایر آن، در دسترس محققان قرار گرفت. این دسترسی به اطلاعات، پژوهشگران متعددی را برانگیخت که رابطه میان درآمد و شاخص‌های کیفیت محیط زیست را مورد آزمون قرار دهند. اکثر مطالعات اقتصادی صورت گرفته در این زمینه، در پی یافتن یک ارتباط معنادار میان تخریب محیط زیست و رشد اقتصادی بوده است که نتیجه این تحقیقات منجر به پیشنهاد الگویی کاربردی با عنوان منحنی زیست محیطی کوزنتس (EKC³) گردید.

امروزه ارتباط بین رشد اقتصادی و کیفیت زیست محیطی به صورت $U \cap$ (U وارونه)، به منحنی زیست محیطی کوزنتس معروف است. بدین شکل که در سال‌های اولیه رشد اقتصادی، مقدار تخریب زیست محیطی افزایش می‌یابد اما به مرور زمان و پس از رسیدن به سطح معینی از رشد، کیفیت زیست محیطی بهبود می‌یابد. به عبارت دیگر در مراحل بالای رشد، مقدار تخریب زیست محیطی کاهش پیدا می‌کند. در این پایان‌نامه به بررسی اثر رشد اقتصادی و آزاد سازی تجاری بر دو نوع آلودگی آب و هوا در قالب فرضیه منحنی زیست محیطی کوزنتس در دو گروه کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته منتخب می‌پردازیم.

¹ Global Enviromental Monitoring System

² Oak Ridge National Laboratory

³ Enviromental Kuznets Curve

در سال‌های اخیر مطالعات متعددی پیرامون رابطه آلودگی‌های زیست‌محیطی و رشد اقتصادی صورت گرفته است. نتایج این مطالعات نشان می‌دهند که بسیاری از انواع آلودگی‌های زیست‌محیطی (آلودگی‌های ایستا و پویا در آب و هوا، آلودگی سمی پایدار و آلودگی‌های محلی، منطقه‌ای و جهانی)، با افزایش درآمد ملی ابتدا افزایش یافته و سپس با ادامه روند افزایشی درآمد ملی، رو به بهبود نهاده و کاهش می‌یابند (فرانکل و رز، ۲۰۰۵)^۱. به عبارت دیگر در سال‌های اولیه رشد اقتصادی (در مرحله گذر از جامعه سنتی به سوی جامعه صنعتی)، مقدار تخریب زیست‌محیطی افزایش می‌یابد تا سرانجام پس از رسیدن به نقطه اوج کاهش می‌یابد به عبارت دیگر پس از رسیدن به مراحل بالای رشد (تغییر ساختار اقتصاد به سوی گسترش خدمات)، مقدار تخریب زیست‌محیطی کاهش می‌یابد.

در این پژوهش از داده‌های پانل مربوط به مجموعه‌ای از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه استفاده خواهد شد که کشور ایران نیز در زمره کشورهای در حال توسعه لحاظ شده است. انتظار می‌رود نتایج حاصل از این بررسی بتواند راهکارها و پیشنهادهایی را جهت کاهش آلودگی ناشی از آلودگی آب و هوا برای بخش‌های اقتصادی مختلف همچون وزارت جهادکشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، شرکت آب و فاضلاب، وزارت صنایع و سیاستگذاران در بخش‌های صنعت و کشاورزی ارائه نماید.

۱-۲- سؤال

- در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته چه نوع رابطه‌ای بین رشد اقتصادی، آزادسازی تجاری و محیط زیست وجود دارد؟

^۱ Frankel & Rose (2005)